

MIGRACJA A BEZPIECZEŃSTWO SPOŁECZNE W POLSCE

MIGRATIONS AND SOCIAL SECURITY IN POLAND

Sylwia JANCZEWSKA

janczewska.sylwia@onet.pl

UNIWERSYTET PRZYRODNICZO – HUMANISTYCZNY w Siedlcach

Wydział Humanistyczny

Instytut Nauk Społecznych i Bezpieczeństwa

Streszczenie: Celem artykułu jest przedstawienie problematyki związanej ze zjawiskiem migracji poprzez zdefiniowanie, wskazanie przyczyn, oddziaływań i skutków migracji na płaszczyźnie bezpieczeństwa społecznego. Jest to podejście naukowe związane z badaniem wpływu migracji na bezpieczeństwo społeczne podjęte przez uczestnika studiów doktoranckich. Migracja stała się wytyczną ukierunkowaną na rozwój współczesnego świata. Gospodarki światowe stoją obecnie przed dwoma wyzwaniami: zasobów ludzkich i ich mobilności, które wymagają prawidłowego podejścia od strony dobrego zarządzania, harmonii, odpowiedzialności etyczno-moralnej, a także unormowań z zakresu prawa.

Abstract: The aim of the article is to present the problems of the phenomenon of migration by defining it and pointing to the causes, interactions and the effects of migration on the social security ground. It is a scientific approach in which a PhD student analyzes the influence of migration on social security. Migration has become a guideline oriented on the development of a contemporary world. The world economies are currently facing two kinds of challenges: human resources and their mobility and they require a suitable approach with regard to their management, harmony, moral and ethical responsibility as well as legal regulations.

Słowa kluczowe: zjawisko migracji, bezpieczeństwo społeczne, tożsamość narodowa.

Key words: the phenomenon of migration, social security, national identity.

WSTĘP

Bezpieczeństwo społeczeństwa jest jedną z podstawowych wartości państwa, która jest zapewniona przez ustrój państwa. Władze każdego kraju stawiają sobie za priorytet chronić swoich obywateli, ich zdrowie, życie i mienie. Te postulaty są określone i przywoływane praktycznie we wszystkich dokumentach najwyższej rangi, np. konstytucji, strategii bezpieczeństwa państwa, koncepcji bezpieczeństwa narodowego. Takie dokumenty posiada każde państwo na świecie. Mogą one przybierać różne nazwy, jednak ich przekaz jest zbieżny. W strukturze dokumentu definiowane są podobne cele, problemy i zagrożenia. Opracowuje się plany działania w danych obszarach, które są ukierunkowane przede wszystkim na zapobieganie, reagowanie, przeciwdziałanie ewentualnym zagrożeniom, naprawianie już zaistniałych sytuacji o znamionach kryzysowych.. W niniejszym artykule

zostanie opisane bezpieczeństwo jednostki, szerzej bezpieczeństwo społeczne, migracja oraz jej wpływ na bezpieczeństwo społeczne.

1. BEZPIECZEŃSTWO SPOŁECZNE

Bezpieczeństwo społeczne dotyczy społeczeństwa, zatem na wstępie należy zdefiniować pojęcie społeczeństwa. W literaturze przedmiotu istnieje wielość definicji tego terminu. W zależności od specjalizacji autora, który opracował definicję, społeczeństwu będzie nadane odpowiednie znaczenie. Będą ujęte różne aspekty. Inaczej będzie postrzegał społeczeństwo filozof, inaczej ekonomista, a inaczej socjolog. Społeczeństwo to z pewnością grupa ludzi, których łączą: wspólne więzi, tradycja, obszar terytorialny, etniczność, prawo, ustroj państwowy. Z ustrojem państwowym i prawem wiąże się nabywanie obywatelstwa, nabywanie statusu społecznego. Społeczeństwo należy definiować jako pewnego rodzaju całość, na którą składają się trzy komponenty (Pokruszyński, 2012, s. 22). Pierwszym z nich są warunki bytu społeczeństwa, czyli stan rozwoju społeczeństwa, poziom wytwarzania dóbr materialnych i usług, wielkość PKB, obiektywne warunki bytu i rozwoju. Kolejnym, struktura społeczna, pokazująca wchodzące w jej skład rodzaje zbiorowości, grupy społeczne i instytucje. Trzecim komponentem jest kultura, w wielu opracowaniach zapomniana płaszczyzna. Jest wytworem spajającym te zbiorowości, czyli poszczególne jednostki, następnie grupy z grupami etc. Elementami scalającymi jednostki, następnie grupy są wspólne wartości, normy oraz wzory zachowań. Co ważne, musi być wyrażona na nie zgoda każdego uczestnika podjętych relacji, pomimo występowania różnic kulturowych. Funkcjonowanie człowieka w danym społeczeństwie nie musi być zagwarantowane urodzeniem. Emigranci, również mogą stać się częścią danego społeczeństwa poprzez nabycie praw w myśl przepisów migracyjnych. W tym celu emigrant musi wystosować do odpowiednich instytucji podanie o przydzielenie np. karty stałego lub tymczasowego pobytu, lub uznania go cudzoziemcem. Po spełnieniu szeregu kryterium, a zwłaszcza czasowego może ubiegać się o nadanie drugiego obywatelstwa, kraju do którego emigrował.

Michał Brzeziński w swoich rozważaniach związanych z bezpieczeństwem społecznym dzieli je na obszary. Obszar kulturowy wymienia jako pierwszy. Dotyczy on zbiorowości w postaci społeczności lokalnych czy narodów, które są traktowane jako całość i porównywane z innymi, charakteryzującymi się odmiennością kulturową grup społecznych. Kultura oraz relacje międzykulturowe mogą prowadzić do podziałów religijnych, rasowych, językowych. W efekcie mają za zadanie scalać poszczególne grupy społeczne. W tym ujęciu migracja jest zjawiskiem, które może wpłynąć na tożsamość przez zmianę strukturalną

społeczeństwa. „Poza migracją wskazuje się także na poziome i pionowe współzawodnictwo. We współzawodnictwie poziomym następuje zmiana myślenia wskutek znaczącego wpływu silniejszych kulturowo sąsiadów (np. Kanadyjczycy i ich obawy przed amerykańską). Natomiast we współzawodnictwie pionowym w wyniku integracji dochodzi do zakończenia postrzegania siebie jako odrębnej grupy (np. poszczególne narody a przyszła zjednoczona Europa i jeden naród europejski” (Brzeziński, 2012, s.15-16). Drugi obszar bezpieczeństwa społecznego stanowi obszar socjalny, który polega na oddziaływaniu ekonomicznej sfery życia na jednostkę. Pozwala on na poczucie tożsamości, identyfikacji ze społeczeństwem od pełnego uczestnictwa aż do stadium wykluczenia. Na podstawie tych dwóch obszarów powstała definicja bezpieczeństwa społecznego, według której „bezpieczeństwo społeczne jest to stan struktury i kultury społeczeństwa oraz systemu podziału pracy umożliwiający obywatelom osiągnięcie wartości indywidualnych, a także utrzymanie i umacnianie więzi społecznej zapewniającej kształtowanie wspólnotowej tożsamości, a także stan przejawiający się w podejmowaniu działań na rzecz dobra wspólnego (Loranty, 2007, s. 200-201).

Migracja, jako system powiązanych ze sobą elementów, oddziałujących z wzajemnością, może przyczynić się do powstania zaniepokojenia, zagrożenia, kryzysu, a nawet konfliktu. XXI wiek oscyluje w różne nowe zjawiska, które są implementacją zagrożenia. Jednym z nich jest migracja. Witold Pokruszyński, w swojej artykule „Bezpieczeństwo społeczne – kategoria bezpieczeństwa narodowego” już na wstępie zwraca uwagę na pokój społeczny, który jest podstawowym warunkiem rozwoju państwa, we wszystkich jego obszarach. Warunkiem uzyskania takiego stanu jest wzajemna zgoda i akceptacja społeczeństwa dla działań organów władzy publicznej samorządowej (Pokruszyński, 2012, s. 20.). Według tego badacza bezpieczeństwo społeczne należy określać za pomocą dwóch wskaźników: gwarancji przetrwania danego podmiotu w stanie nienaruszalnym oraz możliwości do swobodnego rozwoju podmiotu. Pierwszy z nich stanowi podstawę bezpieczeństwa, ponieważ zapewnia możliwość istnienia z wykluczeniem konfliktów i recesji. Potrzeba rozwoju pojawia się w wielu opracowaniach na temat potrzeb jednostki. Wskazuje się na takie możliwości rozwoju jak: „pewność istnienia i przetrwania, tożsamość i aktywność, zaspokojenie podstawowych potrzeb i ochrona przed ich utratą, integralność i niepodległość, zapobieganie konfliktom, życie w szczęściu” (Pokruszyński, 2012, s. 21).

W rozważaniach w kontekście bezpieczeństwa społecznego ważnym jest aspekt istnienia więzi międzyludzkich. Wspólne więzi można połączyć z tradycją. Akceptowanie

tych samych prawd o swoim istnieniu, wiedza na temat historii kraju, religia, obchodzone święta są to czynniki, które łączą ludzi. Nadają grupie cechy wspólne poprzez występowanie podobnych zachowań, akceptowanie odpowiednich prawd, a nawet nabywanie odpowiednich zachowań od współuczestników grupy poprzez przebywanie z nimi.

2. CZŁOWIEK JAKO PODMIOT BEZPIECZEŃSTWA SPOŁECZNEGO

Obszar terytorialny, czyli stałe miejsce przebywania danej jednostki już przypisuje ją do danego społeczeństwa. Człowiek jako jednostka funkcjonalna musi egzystować, ponieważ w zależności od wieku, zajmuje się w życiu codziennym różnymi sprawami. Z chwilą urodzenia nabywa on osobowość prawną oraz obywatelstwo. W Polsce wieku 13 lat osiąga ograniczona zdolność do czynności prawnych, a w wieku 18 pełną. Osoba spełniająca te warunki może wówczas stać się stroną w postępowaniu cywilnym, nabierać prawa i obowiązki na mocy strony. W zależności od pełnionej roli w społeczeństwie człowiek może na nie oddziaływać, a społeczeństwo na niego. Na jednostkę oddziałuje społeczeństwo, na społeczeństwo jednostka, będące stronami relacji o znamionach sprzężenia zwrotnego. W istnieniu ludzkim poczucie bezpieczeństwa jest bardzo ważne. Dedukcyjnie jeśli jednostka jest bezpieczna, to także grupa a następnie społeczeństwo. Indukcyjnie natomiast zagrożenie dla bezpieczeństwa społecznego będzie stanowiło zagrożenie dla grupy a następnie dla jednostki. Jeśli człowiek jest istotą rozumną, wówczas posiada wolną wolę i decyduje sam o sobie. U podstaw porządku znajduje się przestrzeganie szeregu zasad i norm. Z jednej strony każdy człowiek kreuje swój schemat wartości i norm, któremu winien być wierny, aby nie narażać siebie na szkody i straty moralne lub też inne. Drugą płaszczyzną jest państwo, jako ustawodawca. Nieuniknione jest stosowanie przepisów i norm zapisanych w postaci paragrafów w ustawach, aby zapewnić ład i bezpieczeństwo swoich obywateli.

Przez lata człowiek pełni różne role w społeczeństwie. W zależności od potrzeb nabywa nową wiedzę. Jest świadomy i chce być niezależny, jednocześnie jego niezależność nie powinna wykraczać poza powszechnie uznawane wzorce i ustalone zasady. Każdy ma prawo do indywidualności, ale w taki sposób, aby nie zagrażać drugiemu człowiekowi. Osobisty dekalog każda jednostka wypracowuje przez lata. Część uznawanych przez nią norm uwarunkowanych jest procesem wychowania przez rodziców bądź opiekunów prawnych, a także przejętą tradycją od starszego pokolenia. Inne kształtują się przez doświadczenia, zarówno te dobre i złe. Emocje, często towarzyszące konkretnym wydarzeniom z życia są również uwarunkowaniem doboru zasad postępowania. Człowiek, istota ludzka jest bardzo skomplikowana poprzez cechy osobowości, które się nabywa oraz z temperamentem,

z którym się rodzi. W literaturze tą tematykę podjęło wielu myślicieli. W zależności od epoki, ideologii, przestrzeni społeczno-ekonomicznej człowiek, jako podmiot bezpieczeństwa społecznego definiowany jest na potrzeby zastanej epoki i porządku prawnego – ustrojowego. Termin osobowość oznacza względnie stałe cechy psychiczne człowieka różniące go od innych i warunkujących stałość jego zachowania. Osobowością jest również zespół cech dla danej jednostki, cechy psychiczne, które wyjaśniają spójny wzorzec jej myśli i uczuć oraz zachowania. Inne spojrzenie na osobowość będzie ją określało jako całokształt zachowania się jednostki odbierany przez innych jako względnie stały. W tradycyjnym ujęciu podstawowe cechy osobowości dzieli się na cztery grupy. Pierwsza obejmuje cechy, które określają szybkość, siłę i trwałość reakcji emocjonalnych jednostek (temperament). Drugą grupę stanowią cechy odpowiedzialne za łatwość przyswajania nowej wiedzy i umiejętności. Od tych cech uzależniony jest rozwój umysłowy człowieka (inteligencja). Cechy, które warunkują dobór celów ukierunkowujący działanie człowieka nazywa się motywami jego postępowania, jako trzecia grupa. Ostatnia to cechy, które wskazują na stopień realizacji tego działania, w jaki sposób oraz w jakim stopniu to działanie jest zgodne z przyjętymi normami. Te cechy mówią o tym, w jaki sposób człowiek, jako podmiot bezpieczeństwa społecznego zrealizuje swój cel pokonując trudności (charakter). Podsumowując osobowość człowieka jest strukturą składającą się z temperamentu, inteligencji, motywacji i charakteru. Zakłada się, że dwie pierwsze grupy cech są w znacznej mierze dziedziczne, a pozostałe dwie nabywa się w procesie wychowania i indywidualnej pracy jednostki.

Dla społeczeństwa, żyjącego sobie spokojnie w określonym kręgu, niekontrolowany napływ obcokrajowców wzbudza negatywne emocje, złość, a także niepokój. Przeobrażają się one następnie w zamieszki i kryzysy. Bezpieczeństwo jednostki zostaje zachwiane. Odpowiedzialnym za tworzenie sytuacji o znamionach kryzysu jest rząd danego kraju, poprzez podejmowanie decyzji na szczeblu krajowym, w postaci kierunku polityki zagranicznej, przyczyniając się do powstania często niekontrolowanych następstw o zasięgu lokalnym, a następnie krajowym.

3. ZAGROŻENIA DLA BEZPIECZEŃSTWA SPOŁECZNEGO

Bezpieczeństwo jednostki, dalej społeczeństwa zostaje zachwiane przez wystąpienie niebezpieczeństwa, a konkretnie zagrożenia. XXI wiek oscyluje w wielość i różnorodność sytuacji o znamionach zagrożenia. Można do nich zaliczyć liczne klęski żywiołowe czy ataki terrorystyczne. Migracja, zwłaszcza powiększająca się jej skala w niektórych państwach wywołuje społeczną panikę. Jest ona często spowodowana brakiem wiedzy na temat

obcokrajowców. Ludność o niższym wykształceniu ufa mediom. One często potrafią koloryzować fakty, wyolbrzymiać je, bądź też wyjąć z kontekstu. Osoba wykształcona, świadoma faktycznego stanu sytuacji społecznej danego regionu podejdzie do tego zagadnienia z dystansem. Wykaże się wysokim stopniem tolerancyjności. Narastający poziom zagrożeń dla bezpieczeństwa społecznego determinuje jego poszukiwaniem. Niestabilna sytuacja na świecie daje podstawę do odczuwania zagrożenia dla istnienia ludzkiego. Ataki terrorystyczne przynoszą coraz więcej ofiar w cywilach, którzy przypadkowo stają się celem terrorystów, gdyż terroryści nie interesuje kogo zabije, ale ilość ofiar w konkretnym miejscu, aby wywołać panikę. Emigranci są kojarzeni głównie z potencjalnymi terrorystami. Zagrożenie, które zostaje wywołane przez czynnik, którym jest migracja, ściślej podmiotu stosunków społecznych, którym jest migrant, stanowi specyficzną grupę zagrożeń. Nie wszyscy migranci muszą stanowić zagrożenie, ponieważ każda emigracja może mieć inne przeznaczenie. Większość migrantów przemieszcza się w celach zarobkowych. Mniejszą grupę stanowią ci, szukający schronienia, z dala od dotychczasowego miejsca zamieszkania objętego wojną. Najmniej jest tych, którzy emigrują, po to aby zagrażać poprzez potencjalne ataki terrorystyczne. Mimo to, zagrożenie dla bezpieczeństwa społecznego występuje. To czym migrant zajmuje się zależy od celu, w jakim przyjechał do danego państwa. Wykształcenie i nabyte umiejętności w rdzennym kraju decydują o dalszym jego rozwoju, a tym samym rodzaju podejmowanych wyzwań i zadań. Biznesmeni pracują w zawodach, w których mogą rozwijać się lepiej, niż w swoim kraju. Studenci chcą nabyć kwalifikacje w zawodzie, jednak muszą znaleźć źródło utrzymania podejmując w tym celu prace tymczasowe. Dodatkowo są oni zobligowani do nauki języka kraju, do którego przyjechali. Inną grupą są imigranci ekonomiczni, którzy przemieszczają się w celu znalezienia lepiej płatnej pracy, pozostawiając swoje rodziny w rodzimym kraju, pozostając z nimi w kontakcie na odległość. Decydują się na rozłąkę w celach ekonomicznych, poprawy sytuacji bytowej najbliższych. Forma pracy nie ma większego znaczenia. Głównym wyznacznikiem jest wysokość pensji, która jest motywatorem do podjęcia emigracji. Znaczna część imigrantów zatrudnia się w zawodach fizycznych. Często są to stanowiska poniżej ich kompetencji zawodowych. W niektórych państwach imigranci są bardzo potrzebni. Zapełniają oni lukę zawodową na określonym rynku zawodowym. Dla społeczności lokalnej stanowiska pracy przewidziane dla migrantów są nieatrakcyjne. Przeszkodą do szybkiego zatrudnienia obcokrajowca jest jego nielegalny pobyt. Wymagania formalno - prawne są skomplikowane, a ich dopełnienie wymaga wiele czasu i wysiłku.

Wzrost przestępczości z ich udziałem migrantów, jest spowodowane wyznawaną przez nich religią, którą jest islam, który nakazuje zabijać w imię świętej wojny, a przecież nie ma wojen sprawiedliwych jak oceniają badacze i historycy tego zjawiska, wskazując raczej na te mniej lub bardziej sprawiedliwe. Inną grupą zagrożeń wpływających na stan bezpieczeństwa społecznego są klęski żywiołowe, stale dotykające te same regiony świata, więc powinny niejako uodpornić społeczeństwo na ich rezultaty oraz zmniejszyć koszty rzeczywiste poprzez przewidywanie i zabezpieczenie mienia, a także budowanie ochronnych systemów najważniejszych sfer życia każdego człowieka. Jednak praktyka wskazuje na ciągłe braki w systemie prawnym państwa. Owszem poszkodowani mogą liczyć na jednorazowe wsparcie materialne. Jest ono namiastką w obliczu dorobku życiowego każdego człowieka. Tym samym człowiek czuje się stale zagrożony. System bezpieczeństwa państwa jest nieudolny. Mimo wielu instytucji, inspekcji i służb, które są składowymi tegoż systemu okazuje się, że jakiś jego element trzeba udoskonalić. Rozwój cywilizacji przyczynił się do powstania zagrożeń o znaczeniu globalnym. Ingerencja w środowisko naturalne, jego dewastacja przyczynia się do ograniczania zasobów naturalnych, bądź też ich pełnego wykorzystania.

Istotnym zagrożeniem dla rozwoju społecznego jest niż demograficzny, starzenie się społeczeństwa. Z tym aspektem związana jest poszerzająca się przepaść między ludźmi w sektorze ekonomicznym oraz podział społeczeństwa na bardzo bogatych lub tych bardzo biednych. Globalny wymiar zagrożeń wynika przede wszystkim z dwóch powodów. Po pierwsze istnieje wzajemne, silne powiązanie i sprzężenie pomiędzy nauką i techniką. Wiele zagrożeń pojawia się lokalnie, lecz łączą się one z innymi tworząc tym samym sieć o charakterze globalnym. Zagrożenie samo w sobie musi być postrzegane nie tylko lokalnie, ale też wykraczać poza granice aktualnego wystąpienia, bądź też ewentualnego pojawienia się. Działanie mające na celu wygasić je w zalążku powstania jest realizowane poprzez koordynację i kooperację, osiągając nawet wymiar globalny.

Popieram stanowisko przedstawione przez W. Pokruszyńskiego, który wyjaśnia w swoich rozważaniach czym jest zagrożenie społeczne. Otóż „nakreślone zagrożenia swoje źródło mają w społeczeństwie. Mogą być wynikiem destrukcyjnych procesów zachodzących w społeczeństwie, a przez to destabilizować strukturę społeczną, a także tworzyć niekorzystne uwarunkowania do wypełniania funkcji przez państwo. Zagrożenia społeczne są ściśle powiązane głównie z takimi zjawiskami jak: asymetryczność, dezorganizacja, niewydolność, niezgodność, sprzeczność, zawodność, nieprofesjonalność rządu. Właśnie one odzwierciedlają stan społecznej nierówności, przy czym nie ma on charakteru przejściowego,

gdź istnieje stale, zmieniając jedynie swoje natężenie, zakres i treść” (Pokruszyński, 2012, s. 25).

Powoływany przez Emilię Kępkę, Jan Czaja wymienia źródła kulturowych zagrożeń dla bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej, wydaje się, że można je odnieść również do innych cywilizowanych krajów. Wśród tych źródeł swoje miejsce znalazły migracje. „Szczególnie niepokojący jest napływ emigrantów z poza europejskich obszarów kulturowych. Wzrost liczby emigrantów prowadzi do wielokulturowości. Z biegiem czasu w środowiskach wielokulturowych, mogą pojawiać się problemy o podłożu religijnym i etnicznych. Może również wzrosnąć przestępczość, w tym: handel narkotykami, przemyt, handel bronią, handel żywym towarem, morderstwa”, (Kępka, 2012, s. 25). W niniejszym artykule kilkakrotnie nawiązuje do aspektów kultury w bezpieczeństwie społecznym, ponieważ stanowią ona integralną część życia społecznego.

1. STATUS MIGRANTA W POLSCE

W polskim prawie funkcjonują dwie ustawy traktujące o migrantach: ustawa z dnia 15 listopada 2016 r. o zmianie ustawy o Karcie Polaka oraz ustawy o cudzoziemcach (Dz.U. 2016 nr 0 poz. 2066) oraz ustawa z dnia 28 lipca 2011 r. o zalegalizowaniu pobytu niektórych cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz o zmianie ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i ustawy o cudzoziemcach, (Dz.U. 2011 nr 191 poz. 1133). Według nich migrantów należy podzielić dychotomicznie, na tych, którzy przybywają do Polski z krajów objętych Unią Europejską (UE) oraz tych spoza wspólnoty. Obywatele krajów spoza UE przebywający w Polsce i posiadający pozwolenie na pobyt stały oraz zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego UE nie potrzebują dodatkowych dokumentów uprawniających ich do podejmowania stosunku pracy. Obywatele krajów spoza Unii Europejskiej przebywający w Polsce na podstawie zezwolenia na pobyt stały i zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego UE nie potrzebują dodatkowych dokumentów, które uprawniałyby ich do podejmowania i wykonywania pracy. Imigrant musi uzyskać pozwolenie od władz państwa przyjmującego w postaci decyzji, w sprawie wydania zezwolenia na pobyt stały. Jest on wydawany na czas nieoznaczony. Karta pobytu zachowuje ważność przez 10 lat, co obliguje do ponowienia procedury o jej uzyskanie po upływie tego okresu. Na podstawie zezwolenie na pobyt stały w Polsce, cudzoziemiec ma prawo do podjęcia pracy w innym kraju. To zezwolenie uprawnia do przemieszczania się między krajami strefy Schengen do 90 dni, a 180 dni turystycznie. Aby otrzymać pozwolenie na pobyt stały muszą być spełnione

odpowiednie przesłanki. Po pierwsze, starający się cudzoziemiec o pobyt stały musi spełnić kilka wymagań. Wśród nich osoba ubiegająca się musi być dzieckiem cudzoziemca, który ma w Polsce zezwolenie na pobyt stały lub zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego UE i jest pod jego opieką rodzicielską. Jednocześnie urodził się już po tym, jak jego rodzic otrzymał w Polsce zezwolenie na pobyt stały lub zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego UE, lub urodził się w okresie ważności zezwolenia na pobyt czasowy posiadanego przez jego rodzica. Inną możliwością stanowi status dziecka obywatela polskiego i pozostawanie pod jego opieką rodzicielską. Czwartą z możliwości jest przymiot osoby polskiego pochodzenia i zamiar osiedlenia się w Polsce na stałe. Następnie ubiegający się pozostaje w uznawanym przez prawo polskie związku małżeńskim zawartym z obywatelem Polski przez co najmniej 3 lata przed złożeniem wniosku o zezwolenie na pobyt stały i bezpośrednio przed złożeniem tego wniosku mieszkał w Polsce nieprzerwanie przez co najmniej 2 lata na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy, wydany na podstawie małżeństwa z obywatelem Polski lub na podstawie uzyskania statusu uchodźcy, ochrony uzupełniającej lub zgody na pobyt ze względów humanitarnych. Inną grupą przesłanek wskazujących na możliwość uzyskania pozwolenia na pobyt w kraju docelowym są czynniki związane z następstwami łamania prawa. Zalicza się do nich status ofiary handlu ludźmi. Związane z tym czynnikiem są dodatkowo spełniane przez ubiegającego się warunki. Między innymi zainteresowana osoba mieszkała w Polsce bezpośrednio przed złożeniem wniosku przez okres nie krótszy niż jeden rok na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy wydawany cudzoziemcom będącym ofiarami handlu ludźmi. Po drugie, współpracował z organami ścigania w postępowaniu karnym. Ostatnim towarzyszącym uwarunkowaniem jest sytuacja uzasadnionej obawy przed powrotem do państwa pochodzenia, potwierdzone przez prokuratora prowadzącego postępowanie w sprawie. Kolejną grupę przesłanek w związku z zezwoleniem na pobyt jest czynnik czasu. Cudzoziemiec bezpośrednio przed złożeniem wniosku o udzielenie zezwolenia na pobyt stały mieszkał w Polsce nieprzerwanie przez okres nie krótszy niż 5 lat na podstawie statusu uchodźcy, ochrony uzupełniającej lub zgody na pobyt ze względów humanitarnych. Bezpośrednio przed złożeniem wniosku o udzielenie zezwolenia na pobyt stały mieszkał w Polsce nieprzerwanie przez okres nie krótszy niż 10 lat na podstawie zgody na pobyt tolerowany. Udziela się go, jeżeli zobowiązanie do powrotu cudzoziemca może nastąpić jedynie do państwa, w którym zagrożone byłoby prawo do życia, wolności i bezpieczeństwa osobistego lub cudzoziemiec mógłby zostać poddany torturom, albo nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu. Również w przypadku, gdy cudzoziemiec mógłby być zmuszony do pracy, a także cudzoziemiec mógłby być pozbawiony

prawa do rzetelnego procesu sądowego, albo być ukarany bez podstawy prawnej. W prawie istnieje zastrzeżenie, że zobowiązanie do powrotu cudzoziemca może nastąpić jedynie do państwa, do którego wydanie go jest niedopuszczalne na podstawie orzeczenia sądu, albo też z uwagi na rozstrzygnięcie Ministra Sprawiedliwości o odmowie wydania cudzoziemca. Następuje to z chwilą, gdy cudzoziemcowi udzielono w Polsce azylu. Posiadanie ważnej Karty Polaka i deklaracja osiedlenia się w Polsce na stałe również jest przesłanką przeciw wydaleniu cudzoziemca z kraju przyjmującego (<http://www.migrant.info.pl/zezwozenie-na-pobyt-staly.html> (06.12.2016)).

Drugą grupę stanowią cudzoziemcy ze statutem rezydenta długoterminowego UE. O taki status może starać się cudzoziemiec spełniający odpowiednie kryteria. Po pierwsze przebywał w Polsce legalnie i nieprzerwanie przez co najmniej 5 lat. Drugim czynnikiem jest posiadanie stabilnego i regularnego źródła utrzymania w ciągu 3 lat pobytu w Polsce bezpośrednio przed złożeniem wniosku (w przypadku osób, posiadających Niebieską Kartę, okres stabilnych zarobków jest wymagany przez okres 2 lat). Posiadanie ubezpieczenia zdrowotnego jest trzecią determinantą. Bardzo ważnym warunkiem jest posiadanie zagwarantowanego prawa do lokalu. Rezydent musi również przedstawić dokument potwierdzający posiadanie zameldowania czasowego albo zaświadczenie o braku możliwości uzyskania takiego zameldowani (<http://www.migrant.info.pl/zezwozenie-na-pobyt-rezydenta-dlugoterminowego-ue-2014.html> (06.12.2016)). Obcokrajowcy, których podstawą pobytu jest praca powinni w Polsce uzyskać zezwolenie na pobyt czasowy i pracy. Pozostali cudzoziemcy, którzy przebywają w Polsce na podstawie wizy lub zezwolenia na pobyt czasowy i chcieliby podjąć zatrudnienie w Polsce, mogą to zrobić, pod warunkiem że posiadają zezwolenie na pracę. Obywatele Armenii, Białorusi, Gruzji, Mołdawii, Rosji i Ukrainy mogą pracować w Polsce bez konieczności posiadania zezwolenia na pracę przez okres nie przekraczający 6 miesięcy w ciągu kolejnych 12 miesięcy na podstawie oświadczenia o zamiarze powierzenia pracy cudzoziemcowi.

5. WPLYW MIGRACJI NA BEZPIECZEŃSTWO SPOŁECZNE

Pracownicy naukowcy, zrzeszeni w Pracowni Migracji Masowych XIX i XX wieku Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk opracowali zagadnienie migracji w serii wydawniczej „Migracje i Społeczeństwo”. Przytoczę kilka istotnych dla niniejszego artykułu myśli tych badaczy. Otóż według nich „migracje stanowią integralną, niezwykle ważną część procesu historycznego ludzkości, że należy je traktować jako zjawisko naturalne, można rzec – przyrodnicze, żywiołowe. Migracje nie tyle towarzyszyły, ile były treścią życia ludzkości od

jej prapoczątków, ukształtowały ludzkość w jej obecnym kształcie geopolitycznym, narodowym, kulturowym, cywilizacyjnym i wszelkim innym. Migracje były, są i będą elementem historii ludzkości, współkształtującą ją... Nawet wtedy, gdy wciągają stosunkowo niewielki procent społeczeństw – ich implikacje są nieproporcjonalnie silne...” (Zamojski, 2006, s. 94-95).

Każda pojedyncza migracja jest elementem procesu migracyjnego danej epoki oraz nurtu historycznego procesów migracyjnych. Wszystkie migracje kumulują się, a ich skutki są odczuwalne dopiero w kolejnych pokoleniach. Składają się zatem na historię narodów, państw, kontynentów, na kształty kultur i cywilizacji (Zamojski, 2006, s. 95). Z punktu widzenia historii migracje jako zjawisko mają bodźce bardziej złożone, które można sprowadzić do trzech: „primo – ciekawość, cecha jak najbardziej ludzka, chęć poznania „co jest za tym horyzontem”?; secundo – dążenie do lepszych warunków życia (terytorium, warunki i zasoby naturalne klimat etc, ale też motywy innego rodzaju, w tym emocjonalne i psychologiczne o charakterze „bo ten kraj mi się podoba, tam się czuję dobrze...”); tertio – ujmując skrótowo demografia, dysproporcja między liczebnością populacji a możliwościami zaspokojenia jej potrzeb na danym obszarze”, (Zamojski, 2006, s.95).

Migracja jest pojęciem bardzo szerokim. Przed dalszymi rozważaniami nad oddziaływaniem migracji na bezpieczeństwo jednostki, dalej społeczeństwa, należy usystematyzować sobie podstawowe pojęcia z nią związane, które w literaturze przedmiotu są szczegółowo zdefiniowane. Migracjami określa się całokształt przemieszczeń prowadzących do stałej lub okresowej zmiany miejsca zamieszkania osób. W związku z tym migrację uważa się za największy przejaw przestrzennej mobilności ludności i można podzielić dychotomicznie: na wewnętrzne i zewnętrzne. Te pierwsze polegają na przekroczeniu granicy stale zamieszkiwanego terytorium, np. przeprowadzka z województwa mazowieckiego do województwa śląskiego. Migrację zewnętrzną, jak sama nazwa wskazuje określa wyjazd poza granice kraju na dłużej określony czas związany z zamiarem względnie trwałej zmiany miejsca zamieszkania. W analizach faktów, zdarzeń i procesów migrację rozpatruje się w kilku aspektach. Pierwszą determinantą jest czas trwania migracji. Następną jest obszar, na którym ma miejsce przemieszczanie się ludności. Sposób organizacji i przebiegu migracji również ukierunkowuje kierunki rozwoju tego zjawiska. Przywołane aspekty stanowią odpowiednio klasyfikację pojęcia migracja. Ze względu na czas trwania migracji dzieli się ją na : migrację stałą, czasową oraz wahadłową. Migracja stała jest często określana jako definitywna, czyli ostateczna. W tym przypadku miejsce zamieszkania następuje na czas

nieokreślony. Drugim rodzajem migracji ze względu na czas trwania migracji są migracje czasowe. Zmiana miejsca zamieszkania następuje na czas określony (np. wyjazdy sezonowe). Ostatnia, migracja wahadłowa, jest to szczególny rodzaj ruchu migracyjnego ludności, polegającym na codziennym wahadłowym przemieszczaniu się, czyli ma związek z komunikacją z miejsca zamieszkania do oddalonego miejsca pracy. Głównie wskazuje się na następujące rodzaje migracji, ze względu na motywy: zarobkowe, rodzinne, edukacyjne, polityczne, religijne, osadnicze, narodowościowe, osobiste cele (leczenie). Inna z klasyfikacji uwzględniająca sposób organizacji i przebiegu migracji wyróżnia migracje: indywidualną, grupową, planową, żywiolową, legalną, nielegalną, dobrowolną oraz przymusową.

Imigranci przybywający na terytorium obcego państwa z zamiarem poprawienia swojego statusu ekonomicznego, podjęcia lepiej płatnej pracy najczęściej zasilają rynek w sektorach: opieki, usługach czystości powierzchni płaskich, pomocy domowej, budowlanym, gastronomicznym, a także handlu. Są to zarówno osoby legalnie i nielegalnie zatrudniane. Niestety obserwuje się ciągle rozrastający szary rynek, w którym nie płaci się podatków, nie podpisuje umów z osobami świadczącymi pracę, nie dba się o bezpieczne i higieniczne wykonywanie pracy (BHP). Pracownik tzw. pracujący „na czarno” jest o wiele tańszy od tego zatrudnianego na umowę o pracę, bądź zlecenia. Warto zwrócić również uwagę na fakt, że imigranci ekonomiczni, posiadający zezwolenie na pobyt i pracę mają podobne prawa i obowiązki co mieszkańcy kraju ich pobytu. Wiąże się to z obowiązkiem płacenia: podatku od dochodu, składek na ubezpieczenia chorobowe i emerytalne i etc. W większych miastach i aglomeracjach miejskich, takich jak Warszawa, Wrocław, Kraków etc. społeczeństwo przyzwyczało się niejako do przebywania w środowisku z obcokrajowcami. Jeśli nie istnieje bariera językowa oraz czynnik żywienia postaw nietolerancyjnych, dyskryminacyjnych, wówczas minimalizuje się odczucie jakiegokolwiek zagrożenia ze strony obcokrajowców. Aspekt odczucia zagrożenia ze strony zjawiska, którym jest migracja uzależniony jest od specyfiki obszaru, środowiska pracy, relacji międzyludzkich. W wielkich korporacjach, gdzie pracownik staje się wręcz anonimowy, przejawy dyskryminacji rasowej, czy nieodpowiedniego traktowania cudzoziemca będą znikome, natomiast w małej społeczności lokalnej, jaką jest osiedle mieszkaniowe bądź wieś, w której wszyscy się znają te przejawy będą osiągać większe rozmiary, ze względu na panujące stereotypy, przyzwyczajenia, barierę językową etc.

Wspomniane obawy mogą łączyć się z zagrożeniem tożsamości narodowej. Terminem towarzyszącym tożsamości jest integracja. Podczas podejmowanych dyskusji naukowych właśnie te dwa pojęcia padają najczęściej. Kwestia tożsamości nie dotyczy tylko imigrantów, ale również ludności rodzimej. W dawnych czasach jak zauważa J. E. Zamojski „perspektywa imigranta była jedna: albo marginalizacja społeczna, albo asymilacja, traktowana jako nieuchronna reguła w odniesieniu do drugiej generacji. Dziś asymilacja należy do postulatów „politycznie nieprzyzwoitych”. Jej miejsce zajęły adaptacja jako faza wstępna i integracja, a więc funkcjonowanie w nowym społeczeństwie zgodnie z jego regułami, ale bez utraty własnej tożsamości etnicznej i kulturowej” (Zamojski, 2006, s. 98). Odnośnie społeczności rodzimej, mieszkańcy danego obszaru bronią się przed napływem obcokrajowców, którzy stają się dla nich zagrożeniem ich tożsamości i kultury.

Wiek XXI to wiek znacznego przyrostu ilości migracji. Przyczyn tego zjawiska jest co najmniej kilka. Najważniejszym z nich jest rozwój komunikacji, łatwego przemieszczania się po świecie. Mediatyzacja, jest kolejnym ważnym czynnikiem. Środki masowego przekazu, w jej jednostkowym i zbiorowym wymiarze wywierają nacisk na poglądy społeczeństwa. Media kreują wyidealizowany obraz świata. Zachęcają do przemieszczania się w te regiony, o których mówi się pozytywnie. Na przykład mniejsze bezrobocie, wyższe wynagrodzenie za świadczenie pracy o podobnym zakresie. Dostęp do zagranicznej telewizji pomaga również w podtrzymaniu więzi z krajami rodzimymi imigrantów. Internet oraz możliwości rozmów audio z rodzinami również pozwalają na zmniejszenie tego czynnika smutku, wyobcowania, tęsknoty za bliskimi. Migracja na przestrzeni lat zmieniła również swoją strukturę (pochodzenie rasowe i etniczne, motywacje oraz charakter ruchów migracyjnych), (Zamojski, 2006, s. 97). Ciekawostką w tej zmianie jest feminizacja migracji. „Obecnie kobiety stanowią około połowy ogółu migrantów, w odniesieniu do niektórych krajów nawet większość. Co więcej, nie towarzyszą męskim migracjom, lecz podejmują je samodzielnie, a nawet są bardziej poszukiwane na rynkach pracy w krajach przyjmujących aniżeli mężczyźni wobec zmian w strukturze przemysłu i narastającego znaczenia „trzeciego sektora” i wszelakiego rodzaju usług, w tym prac domowych i opiekuńczych etc.”, (Zamojski, 2006, s. 98). Obecnie, imigranci to ludzie wykształceni, mający świadomość swojej wartości intelektualnej, czujący niezależność wobec społeczeństwa kraju przyjmującego.

Większość rozwiniętych krajów potrzebuje napływu imigrantów w celach uzupełnienia niedoboru pracowników. Starzejące się społeczeństwo nie jest w stanie

utrzymać płynności systemu emerytalnego. Otóż młode pokolenie pracuje na tych będących w wieku emerytalnym. Współczesny model rodziny przewiduje w swoim modelu kobietę, mężczyznę, jedno dziecko. Na dwoje przyszłych emerytów musi zatem zapracować to jedno dziecko. Przy takiej koniunkturze system emerytalny w końcu przestanie być wydolny. Stąd właśnie rodzi się potrzeba sprowadzania do kraju obcokrajowców w celach prokreacji i świadczenia pracy, które jest silnie związane z płaceniem podatków, tym samym zasilanie funduszu emerytalnego. Niektóre jednak państwa zauważają, że na przestrzeni lat dobrowolność osiedlania się cudzoziemców może przynieść negatywne skutki. Migracyjna polityka państwa sprowadza się do trzech przesłanek, (Zamojski, 2006, s. 99). Po pierwsze przyciągać pożądanym. Po drugie powstrzymywać niepożądanych. Ta zasada przeciwdziała imigrantom nielegalnym. Imigracja owszem, ale w granicach obowiązującego prawa. Selekcja i dobór osób o cechach akceptowanych jest nieunikniona. Natomiast trzecia mówi o integracji już zainstalowanych. Każde państwo przede wszystkim ma na celu zapewnienie bezpieczeństwa swoim obywatelom.

Integracja przyjętych imigrantów ze społecznością lokalną jest trudnym wyzwaniem, ale koniecznym. Służy ona minimalizowaniu wybuchu konfliktów na tle narodowościowym, rasowym, etnicznym. Instytucje państwowe organizują różne wystawy, festiwale oraz spotkania w celach edukacyjnych, żeby obie kultury mogły się nawzajem zapoznać. Następnie, aby uniknąć niepotrzebnych starć, które mogą wynikać z niewiedzy społeczeństwa. Niektóre kraje, które odczuwają zagrożenie napływem imigrantów zabezpieczają się za pomocą różnych metod. Na przykład „zaostwiają swe polityki migracyjne, wprowadzają różnego rodzaju ograniczenia, warunki i wymagania wobec imigranckich postulantów, w tym m. in. określoną znajomość języka kraju przyjmującego (np. Hiszpania, Francja), ograniczenie liczby członków rodzin (Anglia), znajomość języka i kultury (Holandia)” (Zamojski, 2006, s. 99). Te zabiegi mają na celu służyć pozytywnie procesom integracji.

PODSUMOWANIE

Migracja jest zjawiskiem społecznym o wielostronnym charakterze, a także implikacjach. Powinna być zatem przedmiotem badań nie jednej, a kilku dziedzin naukowych, aby uzyskać w efekcie pełny jej obraz. Można stwierdzić, że migracjom należy nadać charakter interdyscyplinarny. Ewolucja znaczenia poszczególnych elementów procesów migracyjnych spowodowała przejście od imigranta, jako głównego podmiotu migracji do elementów bardziej złożonych, zaangażowanych w procesach migracyjnych,

którymi są podmioty m. in. społeczne, instytucjonalne, ekonomiczne, państwowe. Imigrant sam w sobie jest obecnie raczej postrzegany jako przedmiot bezpieczeństwa na skutek działania wspomnianej wyżej grupy podmiotów. Zadaniem władz państwowych w zakresie bezpieczeństwa społecznego jest nie tylko budowanie postawy patriotycznej i związana z nią edukacja, ale również zachęcanie do przyjmowania postaw tolerancyjnych i poszanowania drugiego człowieka. Migracje już od wieków towarzyszą społeczeństwom. Jej motywami są głównie: poprawa jakości życia, znalezienie azylu, schronienia, prokreacja oraz misja nawracania w kontekście religijnym. Człowiek, jako główny podmiot bezpieczeństwa społecznego, jest czynnym uczestnikiem relacji ze społeczeństwem o charakterze zwrotnym. Ma wpływ na społeczeństwo i adekwatnie społeczeństwo na niego. Jednym ze zdefiniowanych zagrożeń dla bezpieczeństwa społecznego jest migracja oraz obawy przed atakami terrorystycznymi, podejmowanymi w imię świętej wojny, przez wyznawców islamu. W Polsce status uchodźcy i cudzoziemca jest zdefiniowany w artykułach w dwóch ustawach: ustawy z dnia 15 listopada 2016 r. o zmianie ustawy o Karcie Polaka oraz ustawy o cudzoziemcach (Dz.U. 2016 nr 0 poz. 2066) oraz ustawa z dnia 28 lipca 2011 r. o zalegalizowaniu pobytu niektórych cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz o zmianie ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i ustawy o cudzoziemcach, (Dz.U. 2011 nr 191 poz. 1133). Z przepisów wynika, iż obcokrajowiec ubiegający się o pobyt na terytorium RP musi spełniać szereg kryterium. Obecnie społeczeństwo polskie nie postrzega migrantów, jako zagrożenia na skalę krajową, bardziej lokalnie, na terytorium aglomeracji miejskich, zwłaszcza w Warszawie, w której migranci są zobligowani do podejmowania czynności prawnych związanych z ich pobyt w Polsce. Zagrożenie ze strony migrantów może jednak się pojawić za dekadę bądź dwie. Zadaniem każdego państwa jest przewidywanie przyszłości oraz zapobieganie ewentualnym zagrożeniom dla bezpieczeństwa społecznego.

LITERATURA

1. Ustawa z dnia 15 listopada 2016 r. o zmianie ustawy o Karcie Polaka oraz ustawy o cudzoziemcach (Dz.U. 2016 nr 0 poz. 2066) oraz ustawa z dnia 28 lipca 2011 r. o zalegalizowaniu pobytu niektórych cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz o zmianie ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i ustawy o cudzoziemcach, (Dz.U. 2011 nr 191 poz. 1133
2. Brzeziński, M. (2012). Bezpieczeństwo społeczne jako rodzaj bezpieczeństwa. Ustalenia wprowadzające. W: A. Skrabacz, S. Sulowski (red.). *Bezpieczeństwo*

społeczne: pojęcia, uwarunkowania, wyzwania (s. 15-16). Warszawa: Copyright by Authors and Dom Wydawniczy ELIPSA.

3. Gierszewski, J. (2013). *Bezpieczeństwo społeczne. Studium z zakresu teorii bezpieczeństwa narodowego*. Warszawa: Difin.
4. Kępka E. (2012). Aspekty tożsamościowo – kulturowe bezpieczeństwa społecznego RP. W: A. Skrabacz, S. Sulowski (red.). *Bezpieczeństwo społeczne: pojęcia, uwarunkowania, wyzwania* (s. 25). Warszawa: Copyright by Authors and Dom Wydawniczy ELIPSA.
5. Skrabacz, A., Sulowski, S. (2012). *Bezpieczeństwo społeczne: pojęcia, uwarunkowania, wyzwania*. Warszawa: Copyright by Authors and Dom Wydawniczy ELIPSA.
6. Lalak, D. (red.). (2007), *Migracja, uchodźstwo, wielokulturowość : zderzenie kultur we współczesnym świecie*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak.
7. Leszczyński, M. (2009). *Bezpieczeństwo społeczne a bezpieczeństwo państwa*. Kielce: Wydawnictwo Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego Jana Kochanowskiego.
- Loranty, K. (2007), *Bezpieczeństwo społeczne państwa demokratycznego. Zeszyty Naukowe AON, Nr 1, 200-201*
8. Pokruszyński W. (2012), *Bezpieczeństwo społeczne – kategoria bezpieczeństwa narodowego*. W: A. Skrabacz, S. Sulowski (red.). *Bezpieczeństwo społeczne: pojęcia, uwarunkowania, wyzwania* (s. 21-25). Warszawa: Copyright by Authors and Dom Wydawniczy ELIPSA.
9. Tryboń, M., Grabowska – Lebczak, I. i Kwiatkowski, M. (2011). *Bezpieczeństwo człowieka w obliczu zagrożeń XXI wieku. Zeszyty Naukowe SGSP, Nr 41*. Warszawa: Szkoła Główna Służby Pożarniczej.
10. Zamojski, J. E. (2006). *Migracje – dzieje i aktualia. Refleksje...* . W: A. Furdall, W. Wysoczański (red.). *Migracje: dzieje, typologie, definicje* (94-99). Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.

Strony internetowe:

1. http://www.migrant.info.pl/Dokumenty_uprawnij%C4%85ce_cudzoziemca_do_pracy_w_Polsce.html (06.12.2016).
2. <https://migracje.ceo.org.pl> (14.12.2016).
3. <http://optima.szkoła.pl/documents/podterapii/strukturaosobowoci.pdf> (12.01.2017).
4. <http://www.polskatimes.pl> (12.01.2017).
5. <http://www.msz.gov.pl/pl/> (10.02.2017).

6. <https://mswia.gov.pl/> (10.02.2017).
7. <https://udsc.gov.pl/> (19.03.2017).
8. <http://migrant.pl/index.php/pl> (19.03.2017).